

Migracijos terminai: lietuviški angl. *hotspot* ir *hotspot approach* atitikmenys Europos Sąjungos institucijų dokumentuose

ROBERTAS STUNŽINAS

Lietuvių kalbos institutas

ESMINIAI ŽODŽIAI: migracijos terminai, aprašomasis vertimas, įvykių centrai, karštieji taškai, migrantų antplūdis, registracijos centras

2015 m. prasidėjo Europos migracijos krizė – Europos Sąjungos šalis užplūdo prieglobsčio ieškantys migrantai iš Vakarų ir Pietų Azijos, Afrikos ir Vakarų Balkanų šalių. Kai kuriose ES išorės sienos vietose dėl didelių atvykėlių srautų susidarė krizinės teritorijos. Siekdama įveikti šią krizę Europos Komisija parengė dešimties punktų skubių veiksmų planą. Europos Parlamentas ir Europos Vadovų Taryba jį parėmė, o valstybės narės įsipareigojo imtis konkrečių veiksmų, kad, visų pirma, būtų užkirstas kelias tolesnėms žmonių žūtims. Europos Komisija, siekdama padėti spręsti skubias pasienio valstybių narių problemas, nusprendė vadovautis nauju krizės sprendimo požiūriu, pagal kurį Europos prieglobsčio paramos biuras, Europos operatyvaus bendradarbiavimo prie Europos Sąjungos valstybių narių išorės sienų valdymo agentūra FRONTEX ir Europolas su pasienio valstybėmis narėmis dirbs migrantų antplūdžio vietose, kad nustatytų atvykstančių migrantų tapatybę, juos užregistruotų. Tai turėtų padėti greičiau taikyti prieglobsčio procedūras, grąžinti neteisėtus migrantus, išardyti neteisėto žmonių gabenimo ir prekybos žmonėmis tinklus (plačiau žr. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos migracijos darbotvarkė“, 52015DC0240¹). Šiuo krizės sprendimo požiūriu numatoma migrantų antplūdžio vietose steigti specialius centrus, kuriuose atvykėliai bus registruojami, nustatoma jų tapatybė, imami pirštų atspaudai. Tokie su reikiama infrastruktūra įsteigti centrai padės nusta-

¹ Skliaustuose nurodytas dokumento identifikacinis („Celex“) numeris. Pagal šį numerį dokumentą galima rasti Europos Sąjungos teisės aktų ir kitų viešų dokumentų bazėje „EUR-lex“.

tyti, kuriems asmenims reikalinga tarptautinė apsauga (plačiau žr. 2015 m. birželio 25 d. ir 26 d. Europos Vadovų Tarybos susitikimo išvados, ST 11782 2015 INIT²).

Svarbiems Europos migracijos krizės reiškiniams įvardyti vartojamas angl. terminas *hotspot*. Juo žymima migrantų antplūdžio vieta prie ES išorės sienos (angl. *hotspot*, *hotspot area*³) ir tokioje vietoje įsteigtas migrantų registracijos centras (angl. *hotspot*). Nagrinėjamas terminas įeina į kitų svarbių sudėtinių migracijos terminų sudėtį. Todėl kartu su *hotspot* minėtinas ir sudėtinis terminas *hotspot approach*. Juo ir sinonimais *hotspot system*, *hotspot concept* ir *hotspot method*⁴ vadinamas anksčiau minėtas migrantų antplūdžio vietų valdymo požiūris. *Hotspot* vartoseną migracijos srityje plečiasi ir jis vartojamas kalbant apie į valstybę narę išsiųstą ekspertų grupę, kuri padeda vietos institucijoms identifikuoti ir registruoti naujai atvykusius migrantus (angl. *hotspot team*), grupę, galinčią gabenti mobiliąją migrantų registravimo įrangą už registracijos centro ribų (angl. *mobile hotspot team*) ir pagalbinę grupę, kuri padeda su imigrantų antplūdžiu susidūrusioms šalių institucijoms (angl. *Support Team for the “hotspots”*).

ES institucijų terminų bazėje IATE fiksuojami du daugiareikšmio angl. *hotspot* termino lietuviški atitikmenys: 1. *migrantų antplūdžio vieta* – „vieta prie ES išorės sienos, kurioje yra susidaręs didelis migrantų antplūdis“; 2. *migrantų antplūdžio valdymo centras* – „pirminio priėmimo infrastruktūra, kurios paskirtis – atlikti į ES valstybę narę prie ES išorės sienos atvykusių migrantų tapatybės nustatymą, registravimą ir pirštų atspaudų ėmimą“. Migracijos krizės Europos Sąjungos pasienyje valdymo principą (angl. *hotspot approach*) žymi terminas *migrantų antplūdžio valdymo požiūris* – „požiūris, pagal kurį Europos prieglobsčio paramos biuras, FRONTEX ir Europolas su pasienio valstybėmis narėmis dirbs vietoje, kad greitai nustatytų atvykstančių migrantų tapatybę, juos užregistruotų ir paimtų jų

² Skliaustuose nurodoma dokumento nuoroda iš Europos Vadovų Tarybos ir Europos Sąjungos Tarybos dokumentų registro.

³ Anglų kalba migrantų antplūdžio vieta vadinama dviem sinoniminiais terminais – vienažodžiu *hotspot* ir sudėtinio *hotspot area*. Abu terminai įtraukti į ES institucijų terminų bazę IATE, pirmenybė teikiama vienažodžiui terminui. Dokumentuose vienažodžių ir sudėtinių terminų yra beveik po lygiai.

⁴ IATE fiksuojami tik du terminai – *hotspot approach* ir *hotspot system*. Dažniausiai vartojamas *hotspot approach*, o *hotspot system* pasitaiko vos keliuose dokumentuose. Pastebėta, kad kai kuriuose dokumentuose ta pačia reikšme vartojami terminai *hotspot concept* ir *hotspot method*. Iš lietuviškų atitikmenų matyti, kad jie *hotspot approach* sinonimai. Toliau analizuojant terminus į pagrindinių dėmenų varijavimą nekreipiama dėmesio.

pirštų atspaudus, taip prieglobsčio prašytojams iš karto bus taikoma prieglobsčio procedūra“ (IATE). Tačiau ES institucijų dokumentuose galima aptikti gerokai daugiau lietuviškų atitikmenų. Šie lietuviški atitikmenys ir yra nagrinėjimo objektas. Straipsnio tikslas – nustatyti visus angl. *hotspot* ir jo giminiško termino *hotspot approach* lietuviškus atitikmenis, išanalizuoti jų raišką ir kitimą, apsvarstyti galimas variavimosi priežastis. Nevienalyčio tiriamosios medžiagos objekto pasirinkimą lėmė kelios priežastys. Visų pirma angl. *hotspot* ir *hotspot approach* yra glaudžiai susiję terminai, sudarantys tam tikrą terminų mikrosistemą, visų migracijos terminų su dėmeniu *hotspot* branduolį. Abu terminai yra plačiai paplitę ir vartojami daugelyje ES dokumentų. Nors dėmuo *approach* termino *hotspot* sąvokinio lauko nekeičia, verčiamas *hotspot approach* nevienodai. Kitiems sudėtiniais terminams su dėmeniu *hotspot* (*hotspot team*, *mobile hotspot team*, *support team for the “hotspots”*) daug dėmesio neskiriama, nes kol kas jie nėra plačiai paplitę ir jų atitikmenys priklauso nuo pagrindinių terminų – *hotspot* ir *hotspot approach*. Medžiaga rinkta iš Europos Vadovų Tarybos ir Europos Sąjungos Tarybos dokumentų, pateiktų Europos Vadovų Tarybos ir Europos Sąjungos Tarybos dokumentų registre (EVTR). Straipsnio įžanginėje dalyje aptariamas migracijos termino *hotspot* vartojimo kontekstas, pristatoma lietuviškų atitikmenų gausumo problematika. Dėstomoji dalis sudaryta iš šešių skyrelių. Iš pradžių aptariama angliško termino *hotspot* vartoseną Europos Sąjungos institucijų dokumentuose, žiūrima, kokiomis reikšmėmis apskritai terminas vartojamas. Kituose skyreliuose analizuojamos angl. *hotspot* ir *hotspot approach* lietuviškų atitikmenų grupelės. Dėstomosios dalies pabaigoje aptariami giminiški migracijos terminai su dėmeniu *hotspot* ir jų lietuviški atitikmenys. Straipsnio pabaigoje pateikiamos išvados, šaltiniai ir literatūra.

ANGL. *HOTSPOT* VARTOSENĄ ES INSTITUCIJŲ DOKUMENTUOSE

Prieš pradėdant atitikmenų analizę reikia paminėti, kad angl. *hotspot* yra metaforinis⁵ įvairiomis reikšmėmis vartojamas specialiosios leksikos vienetas. Jo reikšmės veikiausiai lėmė paprastosios kalbos perkeltinės reikšmės, žyminčios tam tikras aktyvias vietas, pvz.: *hotspot* – 2. “A place of significant activity, danger, or violence [didelio aktyvumo, pavojaus ar smur-

⁵ Pirminė (tiesioginė) žodžio reikšmė – „įkaitusi vieta“ (žr. ODE).

to vieta]”, 3. “A popular place of entertainment [populiari pramogų vieta]” (žr. ODE). Tam tikros svarbios vietos įvardijamos ir ES dokumentuose. Pavyzdžiui, žymima saugotina vieta, kuriai būdinga biologinė įvairovė, arba svarbi gamtinė vietovė (žr. ST 11510 2006 ADD 9; ST 12324 2009 INIT), taip pat užterštos (žr. ST 18170 2013 ADD 4) ar klimato pokyčių paveiktos vietovės (žr. ST 8595 2014 ADD 3). Angl. *hotspot* būdinga metonimiška⁶ vartosenai – juo vadinamos ir užterštos vietos, ir taršos šaltiniai (ST 16245 2009 INIT). Kai kuriais atvejais tai būdinga ir lietuviškiems atitikmenims – išverstuose dokumentuose⁷ užteršta vieta ir taršos šaltinis vadinami *židiniu* (žr. ST 9365 2004 INIT; ST 16245 2009 INIT). Ekonomikos ir inovacijų kontekste angliškas terminas žymi inovatyvų, perspektyvų regioną (žr. ST 14307 2011 INIT).

Dokumentuose, kuriuose kalbama apie nusikaltimų kontrolę, įvardijama neigiamų reiškinių teritorija (žr. ST 11087 2013 INIT). Išverstuose dokumentuose vartojamas aprašomasis atitikmuo – *vieta, kurioje plėšimų mastas jūroje yra didelis* (ST 7168 2015 INIT). Kai kalbama apie terorizmo prevenciją, *hotspot* vadinamos žmonių susibūrimo vietos (žr. ST 9550 2014 INIT). Taip pat aptariamas leksinis vienetas vartojamas krizinės, pavyzdžiui, karo nuniokotos teritorijos reikšme, jo lietuviškas atitikmuo – *karštasis taškas* (ST 14110 2013 INIT). Kai kalbama apie migraciją, angl. *hotspot* vartojamas nelegalaus sienos kirtimo vietos ar jos žymės žemėlapyje reikšme (žr. ST 12570 2004 INIT; ST 16423 2012 INIT; ST 10696 2007 INIT). Kai kuriuose dokumentuose aptariamas terminas vartojamas iškart abiem reikšmėmis (ST 10696 2007 INIT). Kai kada *hotspot* vartojamas abstrakčiai, kaip pasakymų *main problem*, *significant issue*, *weak point* (*probleminis klausimas*, *svarbus klausimas*, *reikšmingas elementas*) sinonimas (žr. ST 11308 2009 ADD 3; ST 8345 2013 ADD 2). Be to, *hotspot* vartojamas kaip telekomunikacijų ir kompiuterijos terminas⁸, kurio lietuviški atitikmenys yra *viešosios interneto prieigos taškas* ir *saitavietė* (žr. LRTB; IATE).

Naujų reikšmių angl. *hotspot* įgijo Europos migracijos krizės kontekste. Tiesa, angliškam terminui būdinga reikšmių kaita. Iš pradžių angliškas

⁶ Metonimija – žodžio ar junginio reikšmės perkėlimas pagal žymimų sąvokų tarpusavio ryšį, vidinį artimumą (LKE 2008: 350).

⁷ Ne visi dokumentai yra išversti į lietuvių kalbą, todėl apibendrinti iš kelių lietuviškų atitikmenų vartojimo atvejų negalima.

⁸ Šios reikšmės taip pat fiksuojamos ir Oksfordo žodyne: 4. “An area on a computer screen which can be clicked to activate a function, especially an image or piece of text acting as a hyperlink”, 4.1 “A public place where a wireless signal is made available so that the Internet can be accessed” (ODE).

terminas vartojamas abstrakčiai – kalbama apie didelius migrantų srautus ES pasienyje. Jo reikšmė aiškėja iš žodžių junginio *main hotspot of migratory flows*, savarankiško lietuviško atitikmens terminas neturi, pvz.: „Atsižvelgiant į tai, kad šiuo metu didžiausi migrantų srautai [“As the main hotspot of migratory flows”] užregistruoti Viduržemio jūros regione ir jie daro poveikį visai Europai, ypač daug dėmesio turėtų būti skirta visų pirma išsamių veiksmų, kurie turi būti įgyvendinti trumpuoju laikotarpiu šioje veiklos srityje, nustatymui <...>“ (ST 14141 2014 INIT). Vėliau angl. *hotspot* imtas vartoti konkrečiomis migrantų antplūdžio vietos ir toje vietoje įsteigto migrantų registracijos centro reikšmėmis. Sudėtiniu terminu *hotspot approach* įvardijama migrantų antplūdžio vietų valdymo koncepcija. Visų šių dalykų įvardijimas lietuviškais atitikmenimis įvairavo.

ĮVYKIŲ CENTRAS, ĮVYKIŲ CENTRO POŽIŪRIS

Ankstesniuose dokumentuose vartojamas dvižodis nemetaforinis *hotspot* atitikmuo – *įvykių centras*. Šis atitikmuo vartojamas dviem reikšmėmis – antplūdžio vietos ir registracijos centro, pvz.: „Visų pirma, remdamasi „įvykių centruose“⁹ sukaupta patirtimi [“In particular, building on the experience with the hotspots”], ji apsvarstys galimybę sukurti FRONTEX skubios grąžinimo pagalbos būrius, kurie teiktų valstybėms narėms paramą tapatybės nustatymo, konsulinio bendradarbiavimo su trečiosiomis šalimis ir grąžinimo operacijų organizavimo srityse“ (ST 11846 2015 INIT). „Įvykių centrai turi pradėti veikti [“Hotspots must become operational”] vos tik įsigalios Tarybos sprendimas dėl perkėlimo Europos Sąjungoje“ (ST 11782 2015 INIT). Sudėtiniu terminu *įvykių centro požiūris* įvardijama valdymo koncepcija, pvz.: „Pirma, Komisija vadovausis nauju „įvykių centro“ požiūriu [“First, the Commission will set up a new ‘Hotspot’ approach”], pagal kurį Europos prieglobsčio paramos biuras, FRONTEX ir Europolas su pasienio valstybėmis narėmis dirbs vietoje, kad greitai nustatytų atvykstančių migrantų tapatybę, juos užregistruotų ir paimtų jų pirštų atspaudus. Šios agentūros dirbs papildydamos viena kitą“ (ST 8961 2015 INIT).

Anglišių metaforinių terminų vertimas nemetaforiniais terminais, arba demetaforizacija, yra vienas iš Europos Sąjungos teisės aktų terminų ver-

⁹ Kabutėmis informuojama apie skolas perkeltines reikšmes.

timo būdų¹⁰. Demetaforizacijos būdu originalo kalbos metaforinę reikšmę turintis termino žodis arba žodžių junginys vertimo kalboje pakeičiamas metaforinės reikšmės neturinčiais dėmenimis, kurie paprastai žymi kitus požymius (Zaikauskas 2014: 81).

KRIZINIS MIGRACIJOS TAŠKAS, KRIZINIS MIGRACIJOS CENTRAS, KRIZINIO MIGRACIJOS CENTRO KONCEPCIJA IR KITI ATITIKMENYS

Vėliau pradedami vartoti ilgesni atitikmenys, kuriais siekiama tiksliau nurodyti įvardijamų sąvokų požymius. Terminų tikslumas priklauso nuo jų vienareikšmiškumo, reikšmės apibrėžtumo ir motyvacijos (Gaivenis 2002: 38). Kaip teigia Stasys Keinys, „labai svarbu surasti tinkamą termino išraišką, nes nuo to, kokie sąvokos požymiai imami įvardijimo pamatu ir kaip tuos požymius išreiškia sudedamosios termino dalys, tiesiog priklauso ir paties termino tikslumas. Kitaip sakant, tikslus terminas jau pačia savo sandara turi teisingai orientuoti vartotojus“ (1980: 32). Pradedami vartoti į migracijos krizę orientuojantys terminai. Vengiama daugia-reikšmiškumo¹¹ ir sąvokoms įvardyti vartojami skirtingi atitikmenys. Antplūdžio vieta vadinama *kriziniu migracijos tašku*, registracijos centras – *kriziniu migracijos centru*, pvz.: „Krizinis migracijos taškas – tai vietovė prie išorės sienų [“A ‘hotspot’ is an area at the external border”], kur susiduriama su neproporcingai dideliu migracijos spaudimu“ (ST 12313 2015 ADD 2). „Visos valstybės narės ir FRONTEX glaudžiai bendradarbiaus itin aktyviai dalyvaudamos steigiant krizinius migracijos centrus [“All Member States and Frontex will cooperate closely in playing a particularly active role in the establishment and functioning of the hotspots”] ir vykdant jų veiklą, kiek tai susiję su grąžinimo operacijomis, kaip yra pabrėžta 2015 m. rugsėjo 23 d. Europos Vadovų Tarybos išvadoje“ (ST 12420 2015 INIT).

Valdymo koncepcija (angl. *hotspot approach* / *hotspot concept*) vadinama dvejopai – *krizinių migracijos taškų principu*, *krizinių migracijos centrų koncepcija*, pvz.: „Reikia nedelsiant papildomai padidinti pagalbą ekstrema-

¹⁰ Plačiau apie Europos Sąjungos teisės aktų terminų vertimo būdus žr. Zaikauskas 2014: 71–89.

¹¹ Kai kada daugia-reikšmiškumo vengiama ir dokumentuose anglų kalba. Terminų vartoseną atskiriama ir centrams pavadinti vartojamas angl. *hotspot*, o antplūdžio vietoms – angl. *hotspot area* (žr. ST 12313 2015 INIT). Tačiau vartoseną varijuoja ir antplūdžio vieta vadinama ir angl. *hotspot*, ir *hotspot area* (žr. ST 12313 2015 ADD 2).

liosios situacijos atveju iš PMIF (80 mln. EUR) ir VSF (20 mln.), siekiant paremti visai neseniai su migrantų atplūdžiu susidūrusias valstybes nares ir padėti taikyti krizinių migracijos taškų principą [“implementation of the hotspots approach”]“ (ST 12502 2015 INIT). „Šiuo atžvilgiu Čekija dar pareiškia, kad perkėlimas iš Graikijos ir Italijos priklauso nuo apčiuopiamų būtent tų valstybių narių rezultatų, susijusių su migrantų registravimu, tapatybės nustatymu ir pirštų atspaudų paėmimu, taip pat pažangos grąžinant neteisėtus migrantus, kurie neatitinka tarptautinės apsaugos reikalavimų, be kita ko, naudojantis parama, gaunama įgyvendinant krizinių migracijos centrų koncepciją [“implementation of the “hotspots” concept”]“ (ST 11088 2015 ADD 1).

Antrasis atitikmuo *krizinių migracijos centrų koncepcija / požiūris* laikytinas tikslesniu – dėmuo *centras* apima ir požymį „valdyti“¹². Terminas *krizinių migracijos taškų principas* tokio požymio tiesiogiai nerodo ir būtų tikslesnis su papildomu dėmeniu *valdymas – krizinių migracijos taškų valdymo principas / požiūris*. Tačiau tokio atitikmens dokumentuose neaptikta.

KARŠTIEJI TAŠKAI, KARŠTŲJŲ TAŠKŲ POŽIŪRIS

Kai kuriuose dokumentuose vartojami vertiniai. Kalkiavimas yra beekvivalentės originalo kalbos leksikos tiesioginio (arba kopijuojamojo) vertimo atmaina, taikoma tik dariniams ir pastoviems žodžių junginiams. Pažodžiui išverčiant originalo kalbos leksikalizuotus žodžių junginius vertimo kalboje sudaromi analogiškos struktūrinės reikšmės žodžių junginiai, vadinami *kalkėmis* (pranc. *calque*), arba *vertiniais*, kuriais siekiama plėtoti vertimo kalbos leksiką (Pažūsis 2014: 261). Toks santykis, kai kiekvieną originalo kalbos termino dėmenį atitinka vienas vertimo kalbos termino dėmuo ir jų esminės kokybinės charakteristikos sutampa, vadinamas sutapimu (Zaikauskas 2014: 76). Atplūdžio vietos ir registracijos centrai vadinami bendru atitikmeniu *karštieji taškai*, o valdymo požiūris – *karštųjų taškų koncepcija*: „Todėl Komisija siūlo išlaikyti TB Nr. 7/2015 projekte siūlomą padidintą trijų pagrindinių ES agentūrų (FRONTEX, EASO ir Europolo) personalo skaičių, taip pat stiprinti FRONTEX operatyvinius pajėgumus grąžinimo ir bendradarbiavimo „karštuosiuose taškuose“ srityse [“in the field of return and cooperation in the hotspots areas”]“

¹² Žodis *centras* žymi kokiai nors veiklai skirtą įstaigą, vietą, kurioje kas nors sutelkta, pvz.: *centras – 3. įstaiga, skirta kokiam veiklai, kur kas nors sutelkta* (BŽ). Terminijoje *centras* turi informacijos rinkimo ir valdymo vienetų reikšmę, pvz.: *Centras – valdymo, vadovavimo, informacijos rinkimo ir pan. organas* (KarŽ).

(ST 12989 2015 INIT). „Karštieji taškai“: 20 mln. EUR, siekiant veiksmingiau įgyvendinti „karštųjų taškų“ koncepciją, ypač vykdant operatyvinę veiklą, pvz.: a) įrengti mobilius biurus „karštuosiuose taškuose“ ir atvykimo vietose; b) užtikrinti gerą skaitmeninių (pirštų atspaudų) duomenų perdavimo ryšį [“Hotspots: EUR 20 million to enhance the effectiveness of the implementation of the hotspots concept, in particular for operational activities such as: a) deployment of mobile offices in the hotspot areas and the places of arrival; b) providing good connectivity for transmission of digital (fingerprints) data”] <...>“ (ST 12989 2015 INIT).

Kartais kalkiavimas (imitacinis vertimas), lyginant su kitais beekvivalentės leksikos perteikimo būdais, turi tam tikrų pranašumų. Vertiniams yra būdingas glaustumas, ypač palyginti su aprašomaisiais atitikmenimis (žr. Pažūsis 2014: 267). Kita vertus, vertiniai priskiriami prie nemotyvuotųjų terminų¹³, o terminologijoje svarbu, kad termino forma kuo tiksliau atspindėtų sąvokos turinį. Matyt, todėl kur kas dažniau verčiamuose dokumentuose verčiamasi aprašomaisiais atitikmenimis.

MIGRANTŲ ANTPLŪDŽIO VIETA, MIGRANTŲ ANTPLŪDŽIO VALDYMO CENTRAS, MIGRANTŲ ANTPLŪDŽIO VALDYMO POŽIŪRIS IR KITI ATITIKMENYS

Vėliausiuose dokumentuose vartojami atitikmenys be dėmens *krizinis*. Tokią terminų kaitą lėmė nekalbiniai veiksniai. Europos Sąjungos Tarybos terminologai teigia, kad dėl tam tikrų politinių aspektų vengiama dėmenų *krizė*, *krizinis*¹⁴. Aptariamoms migracijos sąvokoms įvardyti vartojami aprašomojo pobūdžio atitikmenys. Aprašomasis vertimas yra viena beekvivalentės leksikos apytikslio vertimo atmaina. Verčiamo leksinio vieneto denotacinė reikšmė perteikiama laisvu žodžių junginiu, nusakančiu kai kuriuos esminius jo denotato požymius. Aprašomasis vertimas gali būti taikomas verčiant iš anglų kalbos lietuvių kalboje žodžio lygmens atitikmenų neturinčius terminus (žr. Pažūsis 2014: 277–278). Antplūdžio vie-

¹³ Valerija Danilenko vertinius laiko nemotyvuotais terminais (Даниленко 1977: 63).

¹⁴ Apie tai buvo kalbėta 2016 m. vasario 25–26 d. Europos Vadovų Taryboje vykusio seminaro „The Challenges of Finding the Most Adequate Equivalents of EU Legislative Jargon in Different Domains. Interactive Discussion on Term Variation and Synonyms“ metu. Tą patį Europos Vadovų Tarybos terminologai pabrėžė ir Lietuvių terminologijos forumo 6-osios konferencijos metu 2016 m. birželio 3 d. (apie LTF konferenciją plačiau žr. Labanuskienė, Urniežiuotė 2016: 26).

ta vadinama trižodžiu terminu *migrantų antplūdžio vieta*, pvz.: „Migrantų antplūdžio vietos <...> Kas jau padaryta? [“Hotspots <...> What has been done”]“ (ST 13121 2015 ADD 3).

Centras įvardijamas dviem atitikmenimis. Dokumentuose vyrauja keturžodis terminas *migrantų antplūdžio valdymo centras*, pvz.: „<...> ryžtingai tęsti darbą per sutartą laikotarpį toliau steigiant migrantų antplūdžio valdymo centrus [“press ahead with the establishment of further hotspots”], kad būtų užtikrintas tarptautinės apsaugos prašytojų ir kitų migrantų tapatybės nustatymas, registravimas ir pirštų atspaudų ėmimas“ (ST 11137 2015 INIT). Galima aptikti ir trižodžio termino *migrantų antplūdžio centras* vartojimo atvejų, pvz.: „Be to, bus paskirti migrantų antplūdžio centrų valdytojai / viršininkai [“The hotspot managers/governors will be appointed as well”]“ (ST 7180 2016 ADD 3). Keturžodis terminas yra tikslesnis – dėmuo *valdymo* tiksliau atskleidžia sąvokos turinį.

Koncepcija įvardijama keturiais atitikmenimis. Dažniausiai vartojamas *migrantų antplūdžio valdymo požiūris*, pvz.: „Skubiai pritaikius migrantų antplūdžio valdymo požiūrį [“The rapid roll-out of the ‘hotspot’ approach”], remiamos labiausiai paveiktos valstybės narės, kad jos galėtų užtikrinti tinkamą atvykstančiųjų asmenų priėmimą, jų tapatybės nustatymą ir duomenų tvarkymą“ (ST 13121 2015 INIT). Rečiau vartojami atitikmenys *migrantų antplūdžio vietų požiūris* ir *migrantų antplūdžio centrų požiūris*, pvz.: „Kaip Komisijos įgyvendintini veiksmai, be kita ko, nurodytas Europos sienų ir pakrančių apsaugos pajėgų įsteigimas, didesnis Europos sienų ir pakrančių apsaugos agentūros vaidmuo organizuojant ir koordinuojant grąžinimą, agentūrų tarpusavio bendradarbiavimas, geresnis Agentūros ir valstybių narių turto valdymas ir naujojo migrantų antplūdžio vietų požiūrio nustatymas [“initiation of the new ‘hotspot’ approach”]“ (ST 15398 2015 INIT). „Įgyvendindamos migrantų antplūdžio centrų požiūrį [“implementing the hotspot approach”] ir atlikdamos perkėlimą Europos Sąjungoje, valstybės narės turi ypač daug dėmesio skirti nelydimų nepilnamečių poreikiams <...>“ (ST 6056 2016 INIT). Kai kuriuose dokumentuose vartojamas penkiažodis atitikmuo – *migrantų antplūdžio vietų valdymo metodas*, pvz.: „Be veiksmingo sienų valdymo, šiame kontekste ypač svarbu veiksmingai įgyvendinti migrantų antplūdžio vietų valdymo metodą [“implementation of the hotspots approach”], padedant atitinka-

moms agentūroms, taip pat vykdyti perkėlimo Europos Sąjungoje mechanizmą <...>“ (ST 5985 2016 INIT).

Penkiažodis terminas yra tiksliausias – koncepcijoje kalbama ne apie viso migrantų srauto, o antplūdžio vietų valdymą: „požiūris, pagal kurį Europos prieglobsčio paramos biuras, FRONTEX ir Europolas su pasienio valstybėmis narėmis dirbs **vietoje**, kad greitai nustatytų atvykstančių migrantų tapatybę, juos užregistruotų ir paimtų jų pirštų atspaudus, taip prieglobsčio prašytojams iš karto bus taikoma prieglobsčio procedūra“ (IATE). Trumpesnio termino teikimą terminų bazėje IATE, matyt, lėmė patogumo kriterijus ir poreikis vartoti trumpesnius terminus. Kaip teigia St. Keinys, „terminų trumpumo siekimas visų pirma yra susijęs su kalbos ekonomijos reikalavimais. Kalbos išraiškos priemonių trypinimas, glaudinimas vyksta ir natūraliai. O kadangi terminologija yra sąmoningai, specialiai žmonių kuriama ir tvarkoma sritis, ir trumpumo čia galima siekti sąmoningai“ (Keinys 1980: 43).

KITI MIGRACIJOS TERMINAI SU DĖMENIU *HOTSPOT*

Angl. *hotspot* įeina ir į kitų migracijos terminų sudėtį. Dokumentuose galima aptikti terminą *mobile hotspot team*, juo įvardijama grupė, galinti registruoti migrantus už registracijos centro ribų. Iš viso aptikti keturi šio termino atitikmenys – du keturžodžiai, vienas penkiažodis ir vienas šešiažodis: *migrantų antplūdžio valdymo grupė*, *mobili migrantų valdymo grupė*, *mobili migrantų antplūdžio valdymo komanda*, *mobili migrantų antplūdžio valdymo centro grupė*, pvz.: „Komisija yra pasirengusi suburti novatorišką migrantų antplūdžio valdymo grupę [“The Commission is ready to organise an innovative mobile hotspot team”] (kurioje dalyvauja FRONTEX ir EPPB atstovai) rytinėje Sicilijos dalyje, kad ji padėtų atlikti tapatybės nustatymo, pirštų atspaudų ėmimo ir informacijos teikimo migrantams <...>“ (ST 6056 2016 INIT). „Pastaruoju metu atidarius Europos kovos su kontrabanda centrą Europole, netrukus turi būti nusiųstas dar bent vienas darbuotojas, kad būtų galima sustiprinti mobilią migrantų antplūdžio valdymo komandą [“to reinforce the mobile Hotspot team”] Sicilijoje“ (ST 6056 2016 ADD 3). „Tai ypač pasakytina apie pirštų atspaudų specialistus, kurie reikalingi siekiant užtikrinti visišką Italijos migrantų antplūdžio valdymo centrų funkcionalumą; nusiuntus šiuos specialistus būtų patenkinti bent minimalūs visų atidarytų migrantų antplūdžio valdymo centrų ir mobilios migrantų valdymo grupės poreikiai

[“such deployments must at least cover minimum levels in all open hotspots and the mobile hotspot team”]“ (ST 6056 2016 ADD 3).

Šešiažodis atitikmuo *mobili migrantų antplūdžio valdymo centro grupė* yra tiksliausias – keturžodžiai terminai nenurodo visų sąvokos požymių, o penkiažodis *mobili migrantų antplūdžio valdymo komanda* nežymi, kad grupė priklauso migrantų antplūdžio valdymo centrui ir yra jo dalis. Tačiau atsižvelgiant į terminų patogumo aspektą ir giminiško termino *hotspot approach* atitikmens *migrantų antplūdžio valdymo požiūris* trumpinimo pavyzdį, vartotinas keturžodis terminas *mobili migrantų valdymo grupė*.

Terminų bazėje IATE užfiksuoto termino *Support Team for the “hotspots”* lietuviškas atitikmuo – *migracijos valdymo rėmimo grupė*, t. y. „ekspertų grupė, siunčiama padėti nacionalinėms institucijoms valstybėje narėje, susiduriančioje su labai dideliu migracijos spaudimu prie jos sienų“ (IATE). Atsižvelgiant į angl. *hotspot* aprašomuosius atitikmenis turėtų būti *migrantų antplūdžio valdymo centro paramos grupė*. Tačiau, matyt, vadovaujamasi terminologijos ekonomiškumo principu ir teikiamas patogesnis keturžodis terminas.

IATE taip pat teikiamas terminas *hotspot team*, įvardijantis į pasienio valstybę narę išsiųstą ekspertų grupę, kuri padeda vietos institucijoms identifikuoti ir registruoti naujai atvykusius migrantus. Lietuviškų atitikmenų aptikti nepavyko – dokumentuose vartojamas tik *mobile hotspot team*. Siūlytinas termino atitikmuo – *migrantų antplūdžio valdymo grupė*.

Taip pat galima aptikti kitokių sudėtinių terminų su dėmeniu *hotspot* vartojimo atvejų. Terminu *hotspot port* vadinamas uostas, pvz.: „Komisija yra pasirengusi suburti novatorišką migrantų antplūdžio valdymo grupę (kurioje dalyvauja FRONTEX ir EPPB atstovai) rytinėje Sicilijos dalyje, kad ji padėtų atlikti tapatybės nustatymo, pirštų atspaudų ėmimo ir informacijos teikimo migrantams, kurie negali būti išlaipinami nustatytuose migrantų antplūdžio valdymo vietų uostuose [“provision of information to migrants who cannot be disembarked in the designated hotspot ports”] siekiant užpildyti migrantų pirštų atspaudų ėmimo ir registravimo spragas už migrantų antplūdžio valdymo centrų ribų“ (ST 6056 2016 INIT). Iš konteksto galima spręsti, kad kalbama apie uostą, kuriame įsteigtas migrantų antplūdžio valdymo centras. Tokiu atveju pavartotas terminas *migrantų antplūdžio valdymo vietų uostas* nėra visai aiškus – užtektų keturžodžio *migrantų antplūdžio valdymo uostas*.

IŠVADOS

1. Angl. *hotspot* yra įvairiomis reikšmėmis Europos Sąjungos institucijų dokumentuose vartojamas metaforinis leksinis vienetas, dažniausiai vartojamas kaip telekomunikacijų ir kompiuterijos terminas arba žymintis koku nors aspektu svarbią teritoriją ar vietą.

2. Europos migracijos krizės kontekste angl. *hotspot* įgijo naujų reikšmių ir jis vartojamas migracijos sąvokoms – migrantų antplūdžio vietai, migrantų registracijos centrui, migrantų antplūdžio vietų valdymo koncepcijai – įvardyti. Terminas vartojamas plečiasi ir formuojasi visa terminų grupė. Sudėtiniais terminais su dėmeniu *hotspot* žymimos migrantų antplūdžio vietose dirbančios grupės, uostas, kuriame įsteigtas registracijos centras.

3. *Hotspot* ir *hotspot approach* turi aštuoniolika lietuviškų atitikmenų, kuriuos laiko ir raiškos atžvilgiu galima suskirstyti į keturias grupes. Anksčiau dokumentuose vartoti abstraktūs ir kelioms sąvokoms bendri atitikmenys (*įvykių centras*, *įvykių centro požiūris*), vėlesniuose – ilgesni ir tikslesni, į migracijos krizę orientuojantys atitikmenys (*krizinis migracijos taškas*, *krizinis migracijos centras*, *krizinio migracijos centro požiūris* ir kt.). Vėliausiuose dokumentuose vartojami aprašomojo pobūdžio atitikmenys (*migrantų antplūdžio vieta*, *migrantų antplūdžio centras*, *migrantų antplūdžio valdymo požiūris* ir kt.).

4. Atitikmenų kaitą lėmė ne tik skirtingų vertimo būdų taikymas, tinkamų kalbos išraiškos priemonių paieška ar siekis tiksliau įvardyti sąvokas, bet ir politinės priežastys.

5. Angl. *hotspot* atitikmenų kaita rodo, kad lietuvių vertimo terminologijos darbe vadovaujamasi terminologijos tikslumo reikalavimu – stengiamasi vengti terminų daugiareikšmiškumo, vartojami ilgi terminai, tiksliau atspindintys sąvokos turinį. Kita vertus, terminų vartoseną lemia ir patogumo aspektas. Sudėtinių terminų atveju labai ilgų atitikmenų vengiama.

6. Migracijos terminų analizė rodo, kad lietuviškų atitikmenų tikslumo ir patogumo reikalavimų derinimas praktiniame vertimo terminologijos darbe yra aktualus šiandieninių terminologijos tyrimų objektas.

ŠALTINIAI¹⁵

ST 9365 2004 INIT – Tarybos sprendimas dėl principų, prioritetų ir sąlygų, įvardytų Europos partnerystėje su Albanija.

ST 12570 2004 INIT – Romania. Agreed minutes of the EU-Romania Sub-Committee no. 8 on Customs, Tax, drugs and money laundering Brussels, 9 September 2003.

¹⁵ Šaltiniai pateikiami chronologiškai.

- ST 11510 2006 ADD 9 – Background paper No. 8 on Marine Related Research And The Future European Maritime Policy.
- ST 10696 2007 INIT – EU Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine Monthly Report – May 2007.
- ST 12324 2009 INIT – Commission Staff Working Document: The role of European agriculture in climate change mitigation.
- ST 16245 2009 INIT – Ataskaita dėl Europos rekonstrukcijos agentūros 2008 finansinių metų metinių finansinių ataskaitų su agentūros atsakymais.
- ST 11308 2009 ADD 3 – Commission Staff Working Document accompanying the Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions concerning the European Union Strategy for the Baltic Sea Region: Action plan.
- ST 14307 2011 INIT – Commission Staff Working Paper on the Implementation of the European Union Strategy for the Baltic Sea Region – Part 1.
- ST 16423 2012 INIT – Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai. „Antroji pusmetinė Šengeno erdvės veikimo ataskaita. 2012 m. gegužės 1 d. – 2012 m. spalio 31 d.“
- ST 18170 2013 ADD 4 – Commission Staff Working Document: Impact Assessment Accompanying the documents Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions.
- ST 11087 2013 INIT – Regional report on Western Balkans.
- ST 14110 2013 INIT – Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai „Europos Sąjungos humanitarinės pagalbos ir civilinės saugos politikos bei jos įgyvendinimo 2012 m. metinė ataskaita“.
- ST 8345 2013 ADD 2 – Organizacijos aplinkosauginio pėdsako (OAP) matavimo ir pranešimo apie jį gairės. Komisijos rekomendacija dėl produktų ir organizacijų gyvavimo ciklo aplinkosauginio veiksmingumo matavimo ir pranešimo apie jį bendrų metodų taikymo. III priedas.
- ST 8595 2014 ADD 3 – Joint Staff Working Document Implementation of the European Neighbourhood Policy in 2013 Regional report: Southern Mediterranean Partners.
- ST 9550 2014 INIT – Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Dėl naujos ES ChBRB-S rizikos nustatymo ir mažinimo koncepcijos“.
- ST 14141 2014 INIT – Tarybos išvadų projektas dėl „Veiksmų siekiant geriau valdyti migrantų srautus“.
- ST 7168 2015 INIT – Tarybos išvados dėl 2015–2020 m. Gvinėjos įlankai skirto veiksmų plano.
- ST 11846 2015 INIT – 2015 m. rugsėjo 10 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „Veiksmų grąžinimo srityje planas“.
- ST 11782 2015 INIT – Migracija: ES veiksmai ir dabartinė padėtis.
- ST 8961 2015 INIT – 2015 m. gegužės 18 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos migracijos darbotvarkė“.
- ST 12313 2015 ADD 2 – 2015 m. rugsėjo 23 d. Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai ir Tarybai „Pabėgėlių krizės valdymas. Skubios operatyvinės, biudžeto ir teisinės priemonės pagal Europos migracijos darbotvarkę“ priedas.
- ST 12502 2015 INIT – 2015 m. spalio 1 d. 2015 m. bendrojo biudžeto taisomojo biudžeto Nr. 7 projektas „Pabėgėlių krizės valdymas. Skubios biudžeto priemonės pagal Europos migracijos darbotvarkę“.
- ST 12420 2015 INIT – 2015 m. spalio 2 d. Tarybos išvadų dėl „ES grąžinimo politikos ateities“ projektas.
- ST 12313 2015 INIT – 2015 m. rugsėjo 23 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai ir Tarybai „Pabėgėlių krizės valdymas. Skubios operatyvinės, biudžeto ir teisinės priemonės pagal Europos migracijos darbotvarkę“.
- ST 12313 2015 ADD 2 – 2015 m. rugsėjo 23 d. Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai ir Tarybai „Pabėgėlių krizės valdymas. Skubios operatyvinės, biudžeto ir teisinės priemonės pagal Europos migracijos darbotvarkę“ priedas.
- ST 11088 2015 ADD 1 – 2015 m. liepos 20 d. Briuselyje įvykusio Europos Sąjungos Tarybos 3405-o posėdžio protokolo projektas.
- ST 12989 2015 INIT – 2016 m. bendrojo biudžeto projekto taisomasis raštas Nr. 2. „Apskaičiuotų žemės ūkio išlaidų ir žvejybos poreikių atnaujinimas. Pabėgėlių krizės valdymas. Skubios priemonės pagal Europos migracijos darbotvarkę“.

- ST 13121 2015 ADD 3 – 2015 m. spalio 15 d. Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai ir Tarybai „Pabėgėlių krizės valdymas. Prioritetinių veiksmų pagal Europos migracijos darbotvarkę įgyvendinimo padėtis“ priedas.
- ST 11137 2015 INIT – Europos Vadovų Tarybos 2015 m. spalio 15–16 d. išvadų projektas.
- ST 13121 2015 INIT – 2015 m. spalio 15 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai ir Tarybai „Pabėgėlių krizės valdymas. Prioritetinių veiksmų pagal Europos migracijos darbotvarkę įgyvendinimo padėtis“.
- ST 15398 2015 INIT – 2015 m. gruodžio 17 d. Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento „Europos sienų ir pakrančių apsaugos pajėgų“, kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 2007/2004, Reglamentas (EB) Nr. 863/2007 ir Tarybos sprendimas 2005/267/EB.
- 52015DC0240 – Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos migracijos darbotvarkė“.
- ST 7180 2016 ADD 3 – Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai ir Tarybai „Pirmoji perkėlimo Europos Sąjungoje ir į Europos Sąjungą ataskaita“ priedas.
- ST 5985 2016 INIT – Tarybos įgyvendinimo sprendimas, kuriuo pateikiama rekomendacija dėl didelių trūkumų, nustatytų 2015 m. vertinant, kaip Graikija taiko Šengeno *acquis* nuostatas išorės sienų valdymo srityje, šalinimo.
- ST 6056 2016 INIT – Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „Dėl prioritetinių veiksmų pagal Europos migracijos darbotvarkę įgyvendinimo padėties“.
- ST 6056 2016 ADD 3 – Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai dėl prioritetinių veiksmų pagal Europos migracijos darbotvarkę įgyvendinimo padėties „Italija: dabartinės padėties ataskaita“ priedas.
- BŽ – *Bendrinės kalbos žodynas*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas (<http://bkz.lki.lt/>).
- EUR-Lex – Europos Sąjungos teisės aktų ir kitų viešų dokumentų bazė (<http://eur-lex.europa.eu/lt/index.htm>).
- EVTR – Europos Vadovų Tarybos ir Europos Sąjungos Tarybos dokumentų registras (<http://www.consilium.europa.eu/lt/documents-publications/public-register/>).
- IATE – Daugiakalbė Europos Sąjungos terminų bazė (<http://iate.europa.eu>).
- KarŽ – *Enciklopedinis karybos žodynas*, Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2008.
- LRTB – Lietuvos Respublikos terminų bankas (<http://terminai.vlkk.lt>).

LITERATŪRA

- Gaivenis K. 2002: *Lietuvių terminologija: teorijos ir tvarkybos metmenys*, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla.
- Keinys St. 1980: *Terminologijos abėcėlė*, Vilnius: Mokslas.
- Labanauskienė S., Urniežiūtė R. 2016: Konferencijos. – *Gimtoji kalba* 6, 24–27.
- LKE – *Lietuvių kalbos enciklopedija*. Sud. K. Morkūnas, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2008.
- ODE 2010: *Oxford Dictionary of English*. Third edition. Edited by A. Stevenson, Oxford: Oxford university press.
- Pažūsis L. 2014: *Kalba ir vertimas*, Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Zaikauskas E. *Terminų vertimo būdai Europos Sąjungos teisės aktų vertimuose*. – *Terminologija* 21, 71–89.
- Даниленко В. П. 1977: *Русская терминология: Опыт лингвистического описания*, Москва: Наука.

MIGRATION TERMS: LITHUANIAN EQUIVALENTS FOR THE TERMS *HOTSPOT* AND *HOTSPOT APPROACH* IN DOCUMENTS OF EU INSTITUTIONS

In this article Lithuanian equivalents of the English term *hotspot* have been analyzed. *Hotspot* is a metaphor in EU documents commonly used as IT term or term designating an important territory or a territory to be protected. In the context of the European migration crisis the term *hotspot* has acquired new meanings and is commonly used to designate an area which is under pressure from migratory flows and also a registration center of migrants established in such area and the principles of control of such areas.

In translated EU documents the terms *hotspot* and *hotspot approach* have 18 Lithuanian equivalents which can be divided into four main groups. In early documents more abstract equivalents common to all concepts are used (*įvykių centras*, *įvykių centro požiūris*). Later longer (three-word, four-word and longer) crisis-oriented equivalents are used (*krizinis migracijos taškas*, *krizinis migracijos centras*, *krizinio migracijos centro požiūris* ir kt.). In most recent documents descriptive equivalents are used (*migrantų antplūdžio vieta*, *migrantų antplūdžio centras*, *migrantų antplūdžio valdymo požiūris*). Such development is determined not only because of applying different translation methods but also by political reasons.

The evolution of Lithuanian equivalents shows that in Lithuanian translation work the clearness principle is preferential: polysemous terms are avoided, long, clear and informative terms are taken into account. On other hand, usage of Lithuanian equivalents is determined by the principle of convenience. In the case of complex concepts very long terms are avoided. Analysis of migration terms shows that harmonisation of principles of clearness and convenience in Lithuanian practical translation terminology work is a relevant object for modern terminology research.

Gauta 2016-10-10

Robertas Stunžinas
Lietuvių kalbos institutas
P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius
E. paštas robertas.stunzinas@lki.lt